

S. M.

**"Położenie robotników w przemyśle
górnictwo-hutniczym na Śląsku w latach
1889-1914", Karol Jonca, Wrocław 1960 :
[recenzja]**

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 6/1, 158-159

1961

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dek włókiennictwa i zwycięstwo przemysłu metalowego (1831—1848/49), Początki wielkiego przemysłu (ok. 1848 — ok. 1868).

Bazę źródłową pracy stanowią materiały archiwalne oraz ówczesna prasa. Z uwagi na to, że materiały te wskutek zniszczeń wojennych są niezbyt obszerne i ilościowo nierównomierne tak pod względem chronologicznym, jak i rzeczowym, niektóre problemy zostały omówione w mikroprzemysłowej skali przedsiębiorstw a inne, liczniejsze, w makroprzemysłowej skali poszczególnych gałęzi produkcji i przemysłu Warszawy jako całości.

Bardzo interesującym elementem pracy są zestawienia ilości zakładów oraz wartości ich produkcji globalnej i w przeliczeniu średnim na jeden zakład w najważniejszych gałęziach przemysłu warszawskiego w latach 1847—1866.

Książka ukazała się w serii Instytutu Historii PAN „Badania nad dziejami przemysłu i klasy robotniczej w Polsce”, redagowanej przez prof. W. Kulę. Za tę m. in. pracę autor wyróżniony został ostatnio nagrodą naukową m. st. Warszawy.

J. J.

Jan Zawidzki, *Szkice biograficzne*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1959, s. 243.

Ta ciekawa — zwłaszcza dla historyka chemii — książka napisana przez wybitnego uczonego zawiera cztery szkice biograficzne: o H. Le Chatelierze, J. J. Boguckim, M. Berthelocie i S. A. Arrheniusie, oraz dwa krótkie zarysy rozwoju chemii w Polsce i badań pani Fulhame nad procesami odtleniającymi. Ostatnia praca, szczególnie interesująca, dotyczy traktatu chemicznego pewnej Angielki p. Fulhame z r. 1794, który Zawidzki odnalazł po kilkunastu latach poszukiwań w przekładzie niemieckim i uznał za zasługujący na uwagę „zarówno z racji oryginalnie pomyslanego eksperymentu, jak i śmiałego na owe czasy ujęcia teoretycznego”. Omawiając zapomnianą postać angielskiej chemiczki autor zwrócił uwagę na udział kobiet w rozwoju chemii, począwszy od czasów starożytnych (Maria Żydówka i Kleopatry) aż do Marii Skłodowskiej-Curie.

Powyższe szkice poprzedza rozdział opracowany przez A. Dorabialską i W. Świętosławskiego pt. *Jan Zawidzki. Ze wspomnień osobistych*. Autorzy zrezygnowali świadomie z kreślenia szczegółowego i pełnego życiorysu zmarłego w 1928 r. profesora, a ograniczyli się do przedstawienia najbardziej typowych cech Zawidzkiego jako uczonego i autora prac, wykładowcy i pedagoga oraz przewodniczącego Rady Naukowej Chemicznego Instytutu Badawczego. W zakończeniu podano bibliografię prac o Janie Zawidzkim.

Książka stanowi tom VII wydawanej przez Polskie Towarzystwo Chemiczne serii „Chemia współczesna”.

cd

Karol Jonca, *Położenie robotników w przemyśle górniczo-hutniczym na Śląsku w latach 1889—1914*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1960, s. 294.

Wydana przez Zakład Historii Śląska Instytutu Historii PAN praca analizuje głównie ekonomiczną stronę warunków życia robotników w górnictwie i hutnictwie na Górnym i Dolnym Śląsku na przełomie XIX i XX wieku. Okres silnego rozwoju przemysłu ciężkiego stworzył w śląskich centrach przemysłowych, w związku z liczącym wzrostem sił roboczych, nowe problemy ekonomiczne, społeczne, narodowościowe, polityczne, kulturalne.

Charakteryzując te ośrodki, autor sięga do porównań z przemysłem w Niemczech zachodnich, z racji zależności rozwoju przemysłu śląskiego od dynamiki i przemian całej niemieckiej ekonomiki.

Temat rozpoczyna się od roku wielkiego strajku (1889) w obydwu okręgach śląskich, który zapoczątkował wprowadzenie pewnych reform socjalnych i ekonomicznych na rzecz robotników. Autor uwzględnił m.in. następujące zagadnienia: struktura zawodowa ludności przemysłowej, skład jakościowy siły roboczej, długość dnia roboczego, wydajność pracy, reformy socjalne, płace, różnice płac między kategoriami pracowników i gałęziami przemysłu, warunki bezpieczeństwa pracy, instytucje pomocy społecznej itp.

Praca jest oparta na materiałach archiwalnych b. niemieckich władz przemysłowych i administracji publicznej oraz na publikacjach statystycznych. Podaje ona liczne zestawienie statystyczne i ilustrujące je wykresy.

S. M.

A. S. Popow, *O besprowolocznoj telegrafii*. Gosudarstwiennoj izdatielstwo fiziko-matematiczeskoj literatury, Moskwa 1959, s. 218.

Postać i dzieło A. E. Popowa są przedmiotem wnikliwych studiów radzieckich historyków nauki i techniki już od szeregu lat. Przypadająca w 1959 r. setna rocznica urodzin uczonego wzmogła jeszcze ich intensywność. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” informował w nrze 2/1957 o ukazaniu się popularnej biografii Popowa pióra M. I. Radowskiego¹; a w nrze 1/1959 — o poważnej publikacji Akademii Nauk ZSRR, jaką stanowił zbiór dokumentów i materiałów dotyczących Popowa oraz wspomnień o nim osób mu współczesnych. Podobny nieco charakter ma i ostatnia publikacja. Zostały w niej zebrane antyki, wykłady, pisma i inne materiały pisane przez Popowa a dotyczące jego wynalazku łączności bezprzewodowej. Wzbogacono je o wypowiedzi w tej sprawie uczonych rosyjskich i obcych pochodzące z okresu dokonania wynalazku. Biorąc pod uwagę, że szereg faktów, użytych terminów, czy przytoczonych dyskusji, będących tematem dokumentów umieszczonych w zbiorze, może się okazać niezrozumiałymi dla współczesnego czytelnika, wydawnictwo opatrzyło zbiór obszernymi, liczącymi blisko 40 stron przypisami stanowiącymi komentarz i wyjaśnienie. Pracę poprzedza biografia Popowa opracowana przez A. I. Berga. Uzupełnia ona niejako główne braki dawnej pracy Radowskiego przez ukazanie dorobku Popowa na tle rozwoju nauki o elektromagnetyzmie i prac takich wynalazców jak Marconi. Redaktorem zbioru i autorem komentarza jest M. I. Radowski, który pracując nad historią radzieckiej elektrotechniki kontynuuje swe studia nad Popowem.

S. F.

J. I. Sołowiew, O. E. Zwjagincew, *Nikolaj Semienowicz Kurnakow — Żiżń i diejatielnośt*. Izdatielstwo Akadiemii Nauk SSSR, Moskwa 1960, s. 206.

Wydaniem obszernej biografii uczcił Instytut Chemii Ogólnej i Nieorganicznej oraz Instytut Historii Przyrodznawstwa i Techniki Akademii Nauk ZSRR, setną rocznicę urodzin N. S. Kurnakowa (1860—1941).

Nazwisko Kurnakowa wiąże się przede wszystkim ze stworzonymi przez niego

¹ W roku 1959 ukazało się nowe, nieco rozszerzone wydanie tej książki.